

29. april 2010

UPA 2010/27
UKA 2009/88

Oqaatsinut politikki pillugu Inatsisartut Inatsisissaattut siunnersuut

pillugu

Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu

Ataatsimiititaliap

ISUMALIUTISSIISSUTAA

Inatsisissatut siunnersuutip aappassaaneerpeqarnerani saqqummiunneqartoq

Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu
Ataatsimiititaliaq suliarinninnermini ukuninnga inuttaqarpoq:

Harald Bianco, Inuit Ataqaatigiit
Debora Kleist, Inuit Ataqaatigiit
Andreas Uldum, Demokraatit
Malik Berthelsen, Siumut
Knud Kristiansen, Atassut

UKA09-mi ulloq 13. oktober 2009-mi siullermeerinerup kingorna inatsisissatut
siunnersuut Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut
Ilageeqarnermullu Ataatsimiititaliap misissorpaa.

Inatsisissatut siunnersuutip imarisai

Inatsisissatut siunnersuut ulloq 21. juni 2009-mi Namminersornerup
eqqunneqarneranut atasutut isigineqassaaq, tamatumani kalaallisut oqaatsit
pingaarneruinnaratik aammali Kalaallit Nunaanni pisortatigoortumik oqaatsit
atugaalerput.

Inatsisissatut siunnersuut arlalinnik siunertaqarpoq. Nunatsinni oqaatsinut politikip
ersarissunik tunngaveqarnissaa inatsisikkut qulakkeerneqassaaq. Tamatuma
peqatigisaanik kalaallisut oqaatsitta inuiaqatigiinni oqaaserineqartutut,
ilitsoqqussaralugu oqaatsit oqaatsillu aappaattut atorpeqarnerisa

nukittorsarneqarnerattut inerisarneqarnerattullu siunnersuut ilaatigut isigineqarpoq. Ilaatigullu marlunnik arlalinnillu oqaaseqarnerup inuiaqatigiinni nukittoqutaanissaa kissaatigineqarpoq. Kiisalu oqaatsitigut akuunerulernissaq inatsisikkut qulakkeerneqassaaq. Oqaatsitigut akuunerulernissamik paasinnineq pillugu Naalakkersuisut ima allapput:

”Oqaatsitigut akuunerulernissamik oqarneq paasineqassaaq pineqartuni taakkunani pingasuni oqaatsitigut aporfiusartut peerniarnissaat inunnullu imm. 1-imi taaneqartunut oqaasertusaanissap nukittorsarnissaa, innuttaasut inuiaqatigiinni peqataasinnaanerat pitsannorsarniarlugu nunatsinnilu ataatsimoornermik misigisimaneq kinaassuserlu patajaallisarniarlugit”.

Kalaallisut oqaatsit Kalaallit Nunaanni pisortatigoortumik oqaasiunerat pisortanilu ingerlatsinermi atugaassasut inatsisikkut aalajangersarneqarpoq. Kiisalu kalaallit oqaasii sumiorpaluutinik pingaarnernik pingasunik pinnguuteqartut – tassa avanersuarmitut, tunumiutut aamma kitaamiutut. Kiisalu danskit oqaasii pisortatigut ingerlatsinermi atorneqarsinnaapput aammalu tuluit oqaasii allamiullu oqaasii allat pisariaqartitsineq malillugu atorneqarsinnaallutik.

Pisortat suliffeqarfiutaat pisortallu oqartussaasui tamarmik oqaatsinut politikiliussapput aammalu namminersorlutik ingerlatsisut qulinik amerlanernilluunniit sulisullit tamarmik oqaatsinut politikiliussapput. Oqaatsinut politiki sunik imaqassanersoq pillugu inatsimmi assersuusiortoqarpoq, aalajangersimasumillu piumasqaateqartoqarnani. Kiisalu sulisup ilaatigut oqaatsinik ilinniarnissamut pisariaqartitsinera paasiniarlugu sulisitsisoq sulisunik ataasiakkaanik oqaloqateqartassaaq. Inatsimmi pisussaaffik malillugu oqaatsinut politikiliortoqanngippat aammalu sulisunik ataasiakkaanik immikkut oqaloqateqarneq ingerlanneqanngippat akiliisitsisoqarsinnaavoq.

Inatsimmi inuit pineqartut tassaapput Kalaallit Nunaanni aalajangersimasumik najugaqartut tamarmik kalaallisut, danskisut oqaatsinilluunniit allanik oqalunnermik allannermillu ilinniarnissamik pisariaqartitsisut.

Inatsisip malinneqarneranik oqartussaasutut nakkutilliisussat tassaapput Naalakkersuisut, nakkutilliinerulli tamatuma Namminersorlutik Oqartussat ataanni oqartussaasumut allamut tunniunnissaanut Naalakkersuisut inatsisikkut piginnaatinneqarput.

Inatsisissatut siunnersuut tunngaviumik inatsisaavoq. Tassa imaappoq; nalinginnaasumik maleruaqqusat najoqqutarisassallu inatsimmi taamaallaat aalajangersarneqarput, taakkulu kingusinnerusukkut nalunaarusiornikkut erseqqinnerusumik aalajangersaavigineqassallutik.

Inatsisartuni siullermeerinermi inatsisissatut siunnersuummut isummernerit

Inatsisissatut siunnersuutip siullermeerneqarnerani Naalakkersuisut ima erseqqissaapput:

”Kalaallit oqaasii inuiaat kalaallit kulturikkut kinaassusiannut qitiusumik ilaapput. Taamaallitut oqaasit kulturimik atatitsisutut atuuffeqarput, ataavartitassaallutik, nukittorsagassaallutik ilutigisaanillu ineriartortitassaallutik”.

Kiisalu:

”Siunnersuummi pingaartoq tassaavoq, siunnersuut tassaannngimmat oqaatsinut politikimik inaarutaasumik aalajangiinerup ersiutaa, akerlianilli tassaammat siunnersuutip matuma suliaasaqarfiillu allat attuumassuteqartut iluanni ineriartortitseqqinnissamut tunaartarisassaq”.

Kiisalu siunnersuutip imarisai atuutsinneqalernissaalu pillugit innuttaasut susasaqartullu sukumiinerusumik ilisimatinneqarnissaat periarfissinniarlugu inatsisissatut siunnersuutip aappasaaneernejarnissaa pingajussaaneernejarnissaalu upernaakkut ataatsimiinnermut kinguartinneqassasut Naalakkersuisut kaammattuutigaat.

Inuit Ataqtigiit inatsisissatut siunnersuut ilassilluarpaat oqaatsillu assigiinngitsuunerat tamanit ataqqineqassasoq kissaatigineqartoq oqaatigalugu. Taamaattumik oqaatsinut politikimi inuiaqtigiinni peqataasut tamarmik eqqaamaneqarnissaat pisariaqartoq Inuit Ataqtigiit isumaqarput. Inatsisissatut siunnersuutip inunnut immikkoortunut pingasunut sammitinneqarneratigut siuliani taaneqartoq piviusunngortinneqarsinnaasoq partii isumaqarpoq. Tassa imaappoq; inuit kalaallisut ilinniarnissamik pisariaqartitsisut kiisalu inuit danskisut tuluillunniit oqaasiinik ilinniarnissamik pisariaqartitsisut. Kiisalu kalaallit kulturiannik, oqaluttuarisaanerannik inuiaqtigiinnilu pissutsinik ilinniartinneqarnissamik pisariaqartitsisunut.

Kiisalu pisortat namminersortullu suliffeqarfiutaannut aningaasartuutaanngitsumik siunnersuut atuutsinneqalersinnaanerannik naatsorsuutiginninneq partiimit eqqarsarnartoqartinneqarpoq.

Kalaallit oqaasiinik nukittorsaaniarnermi ineriartortitsiniarnermilu anguniakkanik annertunerusunik inatsisissatut siunnersuutip imaqaannginnera ajuusaarutigigini **Siumup** oqaatigaa. Kalaallisut piginnaasaqalernissap kalaallisut oqalussinnaanngitsunut tamanut piumasaqaatinngortinneqarnissaa partiimit kissaatiginartinneqaralarpoq. Tamanna kalaallisut oqaaseqaanngitsut kalaallit oqaasiinik ilinniarnissamut pitsaanerpaanik periarfissinnerisigut aatsaat pisinnaasoq partiip erseqqissaatigaa. Tamatuma peqatigisaanik suliaqarfinni kalaallinik qaffasissumik ilinniagaqarsimasunik amigaateqarfiusuni danskit oqaasii atornerarussasut partiip oqaatigaa.

Kiisalu pisortat namminersortullu oqartussaasuunit allagartalersuutit allakkallu danskisuinnaq allaqqanatik aammali kalaallisut allanneqarnissaat pillugu aalajangersakkanik inatsisissatut siunnersuutip imaqaannginnera partiimit kissaatigineqarpoq.

Kalaallisut oqaatsit nukittorsarneqarlutillu ineriartortinneqarnissaannik inatsisissatut siunnersuummi siunertarineqartup aammalu oqaatsit sorliit pingaarnertut atorneqarnissaannik namminersortutut suliffeqarfiutillit namminneq aalajangiisinaanerat imminnut assortuuttut **Demokraatit** tikkuarpaat. Kiisalu inatsit malinneqanngippat qanoq pineqaatissiisoqarsinnaanersoq erseqqissarneqassasoq kiisalu inatsimmik unioqqutitsinermi suliffeqarfik qanoq annertutigisumik akiliisinneqarsinnaanersoq paasissutissiissutigineqassasoq partiip kissaatigaa.

Kalaallit oqaasiisa nunatsinni pisortatigoortumik oqaasiunerat aalajangersarneqarmat nuannaarutigigini **Atassutip** oqaatigaa. Taamaaliornikkut kalaallisut ilinniarusussutsimik siuarsaaneq partiimit pingaartinneqarpoq. Tamatuma peqatigisaanik kalaallisut oqaaseqarlutillu allattartut kalaallisut pitsaanerusumik ilinniarnissamik aamma pisariaqartitsisut partiimit oqaatigineqarpoq. Pingaartumik allassimasut kukkuneqarpallaartutut partiimit isigineqarput. Allamiut oqaasiinik piginnaasaqalernissaq eqqarsaatigalugu partiip neriuutigaa tamatumunnga periarfissat inatsisikkut nukittorsarneqassasut.

Ataatsimiititaliap siunnersuummik suliarinninnera

Ataatsimiititaliap aallarniutigalugu oqaatigissavaa inatsisissatut siunnersuummi siunertarineqartut Inatsisartuni partiinit tamanit taperserneqarmata ataatsimiititaliamilu suliarineqarnissaa inassutigineqarluni.

Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Ataatsimiititaliaasimasup isumaqatigiittup aalajangiiffigisassatut siunnersuummut matumani kinguliani allassimasumut isumaliutissiissummini kaammattuutai ilumoorfigalugit Naalakkersuisut inatsisissatut siunnersuut suliarisimagaat ataatsimiititaliap takusinnaavaa:

”Aallaavittut isigalugu kialuunniit nunatsinniittup kalaallit, danskit tuluillu oqaasii atorlugit oqalunnikkut inuiaqatigiinni akuunerulersinnissaanut, kiisalu kalaallit kulturiannik inuiaqatigiinnillu paasinnittaatsimik ilinniartinneqarnissaanut Naalakkersuisut siunnersuuteqaqqullugit Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut”.

Kalaallisut oqaatsit inuiaqatigiinni oqaaserineqartutut qulakkeerneqarnissaannik inatsisissatut siunnersuummi siunertarineqartoq ataatsimiititaliamit tamakkiisumik taperserneqarpoq. Aammattaaq oqaatsinik allalinnik piginnaasaqalernissaq inatsisissatut siunnersuummi pingaartinneqarmat ataatsimiititaliamit pitsaasutut isigineqarpoq. Nunarsuarmioqataavugut, taamaattumillu oqaatsinik arlalinnik piginnaasaqarnissaq pisariaqarluni. Minnerunngitsumik ilinniartitaaneq eqqarsaatigalugu, tassa ilinniagaqartoq oqaatsinik arlalinnik piginnaasaqanngippat meeqqat atuarfiata saniatigut ilinniartitaanerit arlallit ingerlanneqarsinnaanngimmata.

Ataatsimiititaliap inatsisissatut siunnersuummik suliarinninneranut atatillugu ataatsimiinnerit

Inatsisissatut siunnersuutip ataatsimiititaliamit suliarineqarneranut atatillugu Nukissiorfiit, TELE, IMAK, Oqaasileriffik Naalakkersuisunullu ilaasortaq Mimi Karlsen ataatsimiititaliamit ataatsimeeqatigineqarpoq aammalu Naalakkersuisut oqaatsit pillugit isumasioqatigiissitsinerat peqataaffigineqarluni. Kiisalu 2009-mi 2010-milu ataatsimiititaliap arlaleriarluni ataatsimiittarnerini inatsisissatut siunnersuut suliarineqarpoq.

Inatsisissatut siunnersuutip tusarniaassutiginer

Siunnersuut ulloq 22. januarimit 20. februar 2009-mut tusarniaassutigineqarpoq. Tusarniaanermut akissutit tamarmik ilisarnaatigaat inatsisissatut siunnersuummut tunngaviusumik tapersiineq. Tusarniaanermut akissutini inatsimmik ilusilersuinermut atatillugu kaammattuutit Naalakkersuisunit malinneqarsimasut ataatsimiititaliamit oqaatigineqassaaq, tassunga ilaallutik nakkutilliineq, pineqaatissiissutit naammagittaalliorfissallu pillugit aalajangersakkat nutaat.

Oqaatsinut politikki

Oqaatsinut politikkimi piumasaaqatit eqqarsaatigalugit siunnersuut maannatut iluseqartilluni naammanngitsoq ataatsimiititaliaq isumaqarpoq. Oqaatsinut politikki sunniuteqassappat suliffeqarfinni tamanit iserfigineqarsinnaasuni ussasaarutit allagartalersuutillu danskisuinnaq allaqqasut aamma kalaallisut allassimasariaqarput – illuatungaanullu.

Tamatuma saniatigut suliffeqarfiit ingerlatseqatigiiffiillu allakkatigut saffiginnissumminni innuttaasup oqaatsit atugai atoqqullugit innuttaasut peqqusisinaanerannik aalajangersakkanik maleruagassiisunik aalajangersaanissamut periarfissat Naalakkersuisunit nalilernerqartariaqartut ataatsimiititaliaq isumaqarpoq. Tamanna pissutsit aalajangersimasut eqqarsaatigalugit aammalu Europami inuit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissummi, nunani tamalaani ikinnerussuteqartut illersorneqarnissaat pillugu isumaqatigiissummi, Inatsisini Tunngaviusuni kiffaanngissuseqarnissamut piginnaatitaaffinni, Nunat Peqatigiit oqaatsit pillugit isumaqatigiissutaanni, Nunani Avannarlerni oqaatsit pillugit isumaqatigiissummi aammalu inuit ataasiakkaat kiffaanngissuseqarlutik inuussutissarsiornermik ingerlatsisinaaneranni tunngavissat eqqarsaatigalugit.

Taamaattumik pingajussaaneerinissaq sioqqullugu allannguutissatut siunnersuummik saqqummiusseqqullugit Naalakkersuisut ataatsimiititaliamit isumaqatigiittumit qinnuigineqarput, taamaalilluni inatsisissatut siunnersuutip pingajussaaneerqarnissaanut suliarinninnermini taassuminnga ataatsimiititaliaq ilanngussisinnaaqqullugu.

Nakkutilliineq, pineqaatissiissutit naammagittaalliorfissallu

Siunnersuummi kapitali 4-mi nakkutilliineq, pineqaatissiissutit naammagittaalliorfissallu ataatsimiititaliamit sukumiisumik oqaluuserineqarput. Inatsisissatut siunnersuutip pingajussaaneerineqannginnerani inatsit malinneqanngippat pineqaatissiissutit sorliit atuutsinneqarsinnaanersut erseqqissaatigineqassasoq kiisalu inatsimmik unioqqutitsinermi suliffeqarfiup qanoq annertutigisumik akiliisinneqarsinnaanera paassissutissiissutigineqassasoq ataatsimiititaliamit kissaatigineqarpoq. Taakku pillugit Naalackersuisunit paasisutissat erseqqinnerusut piaartumik tiguneqarnissaat ataatsimiititaliap naatsorsuutigaa, taakku pingajussaaneerinissamut ataatsimiititaliap isumaliutissiissutissaanut ilanngunneqarnissaat siunertaralugu.

Tusagassiorfitsigut oqaatigineqartut

Kiisalu oqaatsit nipilersornermut, atuakkiornermut allatsigullu eqqumiitsuliornermut tunngassutillit tusagassiuutit aqputigalugit innuttaasunut anngunneqartut aamma inatsimmut ilaatinneqartariaqarnersut pillugu maanna oqallinnermut atatillugu Naalackersuisunut ilaasorta q Nassuiaateqartariaqartoq ataatsimiititaliaq isumaqarpoq.

Inatsisissatut siunnersuutip aningaasaqarnikkut kingunerisassai

Inatsimmut Nassuiaatini Naalackersuisut ima allammata ataatsimiititaliamit maluginiarneqarpoq:

”Oqaatsit pillugit politikkeqarnissamik piunasaqaat pisortanit suliffeqarfinnillu tamanit naammassineqassaaq, aningaasatigut killiliussaareersut iluanni”.

Tamannalu ima itisiliiffigaat:

”Oqaasertusarsinnaatitaanerup inatsimmi aalajangersarneqarnissaa naapertuussorineqarsimavoq, Naalackersuisulli suliffeqarnermi kattuffiit susasaqartullu attuumassutillit allat isumasioqatigalugit pisinnaatitaanerup taassuma piviusunnagortinneqarnissaa pillugu malittarisassiornissamut aalajangersaasussannagortinneqarlutik. Taamaattumik oqaasertusarnissamut inatsisitigut pisinnaatitaaffik taanna namminermini pisortanut allaffissornikkut aningaasaqarnikkullu kinguneqassanngilaq.”

Namminersorlutik inuussutissarsiutilinnut aningaasaqarnikkut kingunerisassat eqqarsaatigalugit pisortanut aningaasaqarnikkut kingunerisassat pillugit immikkoortoq Naalackersuisut innersuussutigaat.

Tunngavissat pigineqartut tunngavigalugit ataatsimiititaliap qularaa inatsisissatut siunnersuummik atuutsitsilerneq pisortat namminersortullu ingerlatsiviinut aningaasaqarnikkut kinguneqassanngitsaq. Inatsisissatut siunnersuut piviusunnagortinneqarpat namminersorlutik ingerlatsivinnut aningaasaqarnikkut kingunerisassat Naalackersuisut suliffeqarnermilu illuatungeriit akornanni erseqqinnerusumik isumaqatigiinniartoqareerneratigut aatsaat paasineqarsinnaasut

tungaviusumik isigalugu oqaatigineqarsinnaagaluartoq, tamanna ima isumaqanngilaq siunnersuut aningaasaqarnikkut *kinguneqanngilluinnessasoq*. Kingunerisassat taakku qulaajarniarneqannginnerat akisussaassuseqartumik iliornerusorinangilaq. Pisortat ingerlatsivii eqqarsaatigalugit siunnersuutip atuutsinneqalernera aningaasaqarnikkut allaffissornikkut atuiffiusariaqassaaq – atugassat taakku iliuusissanit suliniutinillu allanit tiguneqartariaqassapput. Taamaattumik siunnersuutip atuutsinneqalernera atugassiissutaareersut iluanni ingerlanneqassasoq oqaatigiinnarneqarmat tamakkiisuunngilaq. Oqaatsit pillugit isumasioqatigiinnermi illuatungeriinnillu susassaqartunik ataatsimiititaliap ataatsimeeqateqarnerani isuma tamanna aamma aninneqarpoq. Soorluttaaq tamanna tusarniaanermi akissutini arlalinni oqaatigineqartoq. Taamatut isummernermut tungavigineqarpoq inatsisissatut siunnersuut takussutissaannartut politikereqassanngippat inatsisissatut siunnersuummik piviusunngortitsineq aningaasartaqanngitsumik ingerlanneqarsinnaanngimmat.

Taamaattumik inatsisitigut piginnaatitsissutit pisortat namminersortullu ingerlatsiviini qaqugu, qanoq aammalu aningaasaqarnikkut qanoq kinguneqartumik Naalackersuisunit atorneqarlersaarnersut itisiliivigeqqullugu aappassaaneerinermit akissuteqaammi ataatsimiititaliap Naalackersuisunut qinnutigissavaa. Kiisalu 2011-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummik siunermut aningaasanik Naalackersuisut immikkoortitsiniarnersut paasissutissiissutigineqassasoq ataatsimiititaliap periarfissaq manna iluatsillugu kissaatigaa.

Siunnersuummi aningaasaqarnermut tungasut sukumiisumik misissorneqarnissaa pingaaruteqartorujussuusoq ataatsimiititaliaq isumaqarpoq. Taamaattumik Inatsisartut pingajussaaneerinnissaannut ilassutitut isumaliutissiisummi pissutsit tamakku immikkut misissorneqarnissaat ataatsimiititaliap kissaatigaa, taamaattumillu siunnersuutip Inatsisartunit aappassaaneerneqarnerani Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Ataatsimiititaliamit suliarineqaqqinnissaa innersuussutigineqassasoq siunnersuutigineqarpoq.

Inassuteqaatit

Siunnersuummut tapersiigallarnini oqaatigalugu siunnersuut Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Ataatsimiititaliamit suliareqqitassanngorlugu innersuunneqassasoq ataatsimiititaliap inassutigaa.

Taama oqaaseqarluni ataatsimiititaliap siunnersuut aappassaaniigassanngortippaa.

Harald Bianco

Debora Kleist

Andreas Uldum

Malik Berthelsen

Knud Kristiansen